

Akademik Çeviri Eğitiminin Temel İlkeleri Üzerine Düşünceler: Uygulanan Ders İzlemleri Bağlamında Hedefler ve Beklentiler

Rahman AKALIN & Mehmet GÜNDOĞDU

Özet – Türkiye’de son yıllarda birçok üniversitede çeşitli dillere yönelik “mütercim-tercümanlık”, daha yeni bir tanımla “çeviribilim” bölümlerinin açılmasıyla birlikte çeviri eğitimi, bilimsel açıdan araştırmaya değer bir konu haline gelmiştir. Sayıları yıldan yıla artarak bugün 20’ye ulaşan çeviri bölümlerinin hedef ve temel ilkeleri, son on yıllarla ifade edilen evreli bir gelişim sürecinde kurumsallaşmaya yaklaşan “çeviribilim” alanı açısından araştırılmaya değer olgusal durum olarak karşımızda durmaktadır. Bu çalışmanın amacı, bir yandan Türkiye’deki üniversitelerin çeviri programlarını temel alarak sürdürülen eğitim-öğretim etkinliklerini, ortaya koydukları hedefler açısından ele alıp irdelemek; diğer yandan ise çeviri eğitimi uygulamaları ile çeviri eğitimine dönük olarak ortaya atılan yaklaşımlar arasındaki benzerlikleri - farklılıkları tartışmak, çeviri bölümlerinin eğitim-öğretim izlemleri üzerinden çeviri eğitiminde görülen olası eksikliklere ve yetersizliklere ilişkin çözüm önerileri geliştirmektir.

Anahtar kelimeler: Çeviri eğitimi, mütercim-tercümanlık, çeviribilim, çeviri bölümleri.

Abstract – The View on the Main Principal of Academic Translation Education: Goals and Expectations from the Point of Applied Curricula – With the consecutive openings of translation departments in various languages, or with it newer definition called “translation studies” departments, education appears to be a subject worth researching. The targets and basic principles of the year by year increasing number of translation departments, which have reached by now the number of 20, are standing in front of us as a factual subject worth being researched due to the field of “translation studies”, which approached to be nearly administrative with its step by step developing process through the last ten years. The aim of this study is on the one hand to take the translation programs of universities in Turkey as a basis in order to investigate their curriculum activities according to their intended targets. On the other hand, this study aims to discuss the similarities and differences between the applied education in translation and the intended administrative approaches due to education in translation, as well as bringing suggestions to solve the probable shortcomings and insufficiencies to be seen in the education in translation, according to the curriculum schedules.

Key words: education in translation, translation and interpretation, translation studies, departments of translation.

Rahman Akalın, Arş. Gör., Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çeviri Bölümü <akalinra@hotmail.com>. Mehmet Gündoğdu, Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çeviri Bölümü <mgundogdu@mersin.edu.tr>.

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Haziran 2010, ss. 79-93.

Mersin University Journal of the Faculty of Education, Vol. 6, Issue 1, June 2010, pp. 79-93.

Giriş

Geçmiş yüz yıllar öncesine dayanan çeviri etkinliği çevirinin öğretilabilir bir beceri olarak kabul edilmesiyle birlikte akademik bir nitelik kazanmıştır. Akademik anlamda çeviri eğitimine başlanması ise, hem dünyada hem Türkiye’de yeni bir gelişmedir. Çeviri eğitimi söz konusu olduğunda öncelikle “çeviri” uygulamalarının, kısmen de olsa çeviri araştırmalarının dil öğretimini temel alan yabancı dil eğitimi bölümlerinde ya da dil ve edebiyat (filoloji) bölümlerinde sürdürüldüğü söylenebilir. “Çeviri” olgusunun bilimsel düzeyde üniversitelerin çeviri bölümlerinde araştırılması ise üniversitelerde çeviri bölümlerinin açılmasıyla birlikte başlamıştır. Çeviri eğitiminin öncelikle yabancı dil eğitimi ya da filoloji bölümlerinde başlamasının gerekçesi, çevirinin “bir uygulamalı alan” -bu ifade, oldukça yanıltıcı ve çelişkilidir- olarak “uygulamalı dil bilim” çerçevesinde “edebiyat bilimleri” içerisinde yer almasıyla açıklanabilir. Çeviri uygulamalarının dil eğitimi ya da filoloji bölümlerinin ders programlarında “Türkçe-Almanca / Almanca Türkçe Çeviri” veya “İngilizce-Türkçe / Türkçe-İngilizce” Çeviri biçiminde yer alışı, bir “etkinlik” olarak çevirinin dil öğretiminde bir araç olarak değerlendirilmiş olmasındandır (Bkz. Ehnert & Schleyer 1987; Grotjahn & Klevinghaus 1975; Königs 1994, 2000).

Ancak 20. yüzyılın sonlarından itibaren her düzeyde uluslar arası işbirliğinin artması, kültürler arası etkileşimi zorunlu kılmış, 21. yüzyılın başlarında toplumların, kültürlerin, iletişim gereksinimlerinden doğan etkileşim ortamları, kuramsal tartışmalardan bağımsız olarak aynı zamanda profesyonel bir uğraşı alanı olan çeviriye verilen önemi gittikçe arttırmıştır. Bu iletişim gereksinimini ortaya çıkaran, kimi zaman turistik, kimi zaman ekonomik, kimi zaman da politik itkilere sahiptir. Söz konusu gereksinim, zaman içerisinde nitelikli profesyonel çevirmene olan gereksinimle koşutluk oluşturmaya başlamış, bunun doğal sonucu olarak özellikle akademik çeviri eğitimi, hiç olmadığı biçimde önem kazanmıştır. Bugün Türkiye’de sayıları 20’yi bulan çeviri bölümlerinin profesyonel çevirmene olan gereksinimi belgeler niteliktedir. Ancak özellikle Avrupa Birliği (AB) süreciyle birlikte iyice belirginleşen bu gereksinim, yeni çeviri bölümlerinin 2000’li yıllarla birlikte birer ikişer ortaya çıkışını kendi başına gerekçelendirmeye yetmez. Bu noktada üniversiter yapılanma ve genel öğretim politikalarından kaynaklanan başka belirleyenler de söz konusudur.

Bu çalışmada veri olarak ele alınan değişkeler, Türkiye’de ortaöğretimden üniversiteye geçişi sağlayan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı’nın (ÖSYS) 2008 yılında öğrenci alan Mütercim-Tercümanlık bölümlerine dair yerleştirme istatistikleridir¹. Çalışma süreci içerisinde işlevselleşen bu istatistiksel veriler, doğru okunduğu takdirde araştırmaya esas aldığımız çeviri programlarının yapısının, potansiyelinin daha net anlaşılmasını sağlayacaktır. Ayrıca anılan istatistiklerin yer aldığı ön çalışmalar, “DİL” puan türünde tercih yapan öğrencilerin eğilimleriyle ilgili ipuçları da vermektedir. Zira araştırmada, çeviri programlarına ait Öğrenci Seçme Sınavı (2008 ÖSS) ve ÖSYS Yabancı Dil Sınavı (2008 YDS) ile yapılan yerleştirme sonuçlarına göre oluşan taban puanlar da kullanılmıştır². Ancak bu istatistiksel

verilerin değerlendirimi, bu çalışmanın sınırlarını aşacağı için araştırmaya dahil edilmemiştir. Üzerinde durduğumuz asıl araştırma konusu, ele aldığımız bu değerlerin yanında, üniversitelerin mütercim-tercümanlık (çeviri) bölümlerinin uyguladıkları eğitim-öğretim programlarıyla belirledikleri hedef ve temel ilkelere ulaşıp ulaşmadıklarıdır. Bu nedenle çeviri bölümlerinin uyguladıkları eğitim-öğretim programları, amaçladıkları hedefe ulaşıp ulaşmadıklarını saptama ve ortaya çıkan olası sorunlara çözüm önerileri geliştirmede veri olarak kullanılmıştır.

Söz konusu çalışma, özellikle bir programa ve belli bir dile yönelik olmaması nedeniyle, bir yönüyle üniversite odaklı akademik bir üst bakışı yansıtır. Diğer yönüyle ise çeviri programlarına bakış açısını ortaya koymaktadır. İlgili çeviri programları, Öğrenci Seçme Sınavı (2007, 2008 – ÖSS) ve ÖSYS Yabancı Dil Sınavı (2007, 2008 – YDS) sonucuyla tercih edilebilecek yüksek öğrenim programları arasındadır.

Akademik Çeviri Eğitimi

Çeviri, yüzyıllardır ötekini, farklı olanı anlamak için toplumların karşılaştığı her ortamda yapıla gelmiş bir etkinliktir. Bir uygulama sahası, bir edim olarak çevirinin tarihi gerek yüz yıllar önce çeviriye ilişkin düşüncelerden gerekse son 30 yıldır “çeviribilim” başlığı altında dikkat çeken tüm kuramsal yaklaşımlardan da, akademik çeviri eğitiminden eskidir. Çeviri eğitimi olmadan da çevirinin var olması, önceki yıllarda olduğu gibi bugün de çeviri eğitiminin varlık nedeninin sorgulanmasına da yol açmaktadır. İnsan yaşamını ilgilendiren her alanda etkinlik gösteren kişilerin “alaylı” ya da “okullu” olması durumu, çeviri için de geçerlidir. Bir taraftan alaylı – okullu dengesinin korunmasının gerekliliği, diğer taraftan ise Türkiye’nin AB’ye giriş sürecinde “uluslar arası ilişkiler, politika, turizm, ticaret, tarım, hukuk” gibi çeşitli konularda uzmanlaşmış nitelikli çevirmenlere duyacağı gereksinim göz önünde bulundurulduğunda çeviri eğitiminin üniversiteler eliyle verilmesinin önemi net biçimde ortaya çıkmaktadır.

Çeviri eğitimi, aslında bir gereksinimin ürünüdür. Buradan hareketle çeşitli alanlarda uzmanlaşmış ve öncelikle anlaşma ihtiyacını giderecek çevirmenler yetiştirme düşüncesini ortaya çıkaran da, çeviriye duyulan gereksinim olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde çeviri eğitiminin ortaya çıkışına zemin hazırlayan nedenler, öncelikli olarak 18. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere’de başlayan sanayi devrimi ve teknik alandaki gelişmelerdir. Bu gelişmeler, önceleri profesyonel çeviri etkinliğini biçiminde uluslar arası alanda ortaya çıkan iletişim sorununun üstesinden gelme ereğiyle doğmuştur. 19. yüzyılda da devam eden bilim – teknik alanındaki gelişmeler ve sanayileşme sonucu uluslar arası işbirliği ve anlaşmaların giderek yoğunluk kazanması, çeviriye önemli bir nitelik kazandırmıştır. Böylece yüz yıllar boyunca tek tek kişilerin benimsedikleri yöntemlere bağlı olarak yapılan çeviri etkinliği, son yıllarda çevirinin bilimsel nitelik kazanmasıyla birlikte çeviri eğitimi kapsamında kurumsallaşmaya başlanmıştır. Kurumsal çerçevede “çeviri üzerine yazılıp çizilenler,

kuram oluşturma çabaları, hem kuramsal hem de uygulama alanında çeviriye olan ilgiyi artırmıştır (Gündoğdu 2004, s. 99). Son yıllarda çeviri eğitimi veren bölümlerin yaygınlaşması, bu açıklamalarla gerekçelendirilebilir.

Çeviri eğitiminin ortaya çıkışını sağlayan koşulları ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında aramak gerekir. Eruz (2003: 42), akademik çeviri eğitiminin bu dönemde ortaya çıktığını açıklayarak, “...Müttefiklerin 2. Dünya Savaşı’na müdahalesiyle birlikte dillerin ve kültürlerin yoğun bir alışveriş içine girdiğine” vurgu yapar, Nazilerin yargılandığı Nürnberg mahkemelerindeki sözlü çeviri kapsamında çevirmenlerin ilk kez ortaya çıkmasını, “bütün dünyada ve Avrupa’da daha sonraları üniversitelere bağlı özerk bölümlere dönüştürülecek çeviri enstitüleri kurulması” ile ilişkilendirir. Hönlğ ise (1992, ss. 30-36) çeviri eğitimi veren kurumların ortaya çıkışını aynı gelişmelere dayandırmaktadır. 19. yüzyılda “çeviri eğitimi diye bir şey”den söz edilemeyeceğini savunan Hönlğ (1992, ss. 30-36), iş alanında çeviri uğraşının “20 yüzyılda” endüstrileşme ile yoğunluk kazandığını ileri sürer. Yaşanan gelişmeler sonucu çeviri eğitiminin yararlı olabileceğinin anlaşıldığını, bu görüşün kendini Avrupa’da tam olarak benimsetmesinin 2. Dünya Savaşı sonrasına rastladığını belirterek “siyasal gelişmelerin” bunda büyük payı olduğunu ifade etmektedir (Hönlğ 1992, ss. 30-36). Bu gelişmelere koşut olarak hemen hemen tüm ülkelerde kurumsal çeviri eğitimi yaygınlaşmaya başlamıştır.

Türkiye’de ise kurumsal anlamda çeviri eğitimi 1983-84 eğitim-öğretim yılında Boğaziçi ve Hacettepe üniversitelerinin İngilizce Mütercim-Tercümanlık bölümlerinin açılmasıyla başlamıştır. Bunu sırasıyla Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık Bölümü (1992-93), İstanbul Üniversitesi Çeviri Bölümü ve Bilkent Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık (İng-Fra-Tür) Bölümü (1993-94) ve Mersin Üniversitesi Çeviri Bölümü (1996-97) izlemiştir. 2000 yılından itibaren ise çeşitli devlet ve vakıf üniversitelerinde toplam 14 çeviri bölümünün³ açıldığı bilinmektedir.

Akademik Çeviri Eğitiminde Hedef ve Amaçlar

Günümüzde çeviri eğitime ilişkin tartışmalar, çeşitli düzeyde sürdürülmektedir. Çeviri eğitiminin ne olduğu ya da ne olması gerektiği, akademik düzeyde birçok araştırmannın konusu olsa da çevirinin çeviri yaparak öğretilmeyecek olması, üzerinde görüş birliğine varılan bir noktadır. Bu konuda Hönlğ (1992, s. 69), çeviri eğitimi “çeviri, çeviri yapılarak öğrenilmez, pratik değeri olan çeviri, yönetsel bilginin uygulanmasıyla öğrenilir. Böylelikle eğitim kurumlarına, pratik değeri olan bir yöntem geliştirme görevi düşmektedir” biçiminde gerekçelendirmektedir. Oysa çeviri eğitimi salt yöntem geliştirme ile sınırlı olmayıp birçok bileşenin bir arada gözetilmesini gerekli kılar. Bu bileşenlerin başında kuramsal bilgi, yöntem bilgisi ve metin bilgisi gelmektedir. Birbiriyle ilişkili ve eşgüdömlü olarak düzenlenmesi gereken bu üç alan, çeviri eğitiminin vazgeçilmez yapıtaşlarıdır.

Çeviri eğitimi veren kurumların görevi, çevirmen adaylarına çeviri becerisi kazandırmanın yanında; süreç içerisinde adayların edineceği kendilerine ait çeviri stratejileri geliştirmelerini sağlamak; eğitim süresi ve sonrasında işlevsel nitelikte etkinleşecek çeviri yöntemleri geliştirmektir. Bireysel bir etkinlik olarak çevirinin gerçekleşme sürecinde algılama ve anlamlandırmada çevirmenin edindiği kültürün, dünya bilgisinin, dünyaya bakışının etkin olduğu göz önünde bulundurulursa genel geçer nitelikte ve pratik değeri olan bir yöntem geliştirmenin zorluğu da kendiliğinden anlaşılacaktır. Ancak çeviri eğitimi söz konusu olduğunda yöntem bilgisinin yanında öğrencilere kuramsal bilgilerin aktarılmasının önemi kadar, soyut kuramsal bilgilerle çeviri eğitiminin aşırı kuramsallaştırılmamasına da özen göstermek gerekir (Gündoğdu 2004, s. 100). Bu çerçevede içerisinde verilen akademik çeviri eğitimi, nesnel ölçütler aracılığıyla öğrencilerde hem kuram bilincinin oluşmasını hem de somut çeviri uygulamalarında öğrencilerin kuramsal bilgilerden yararlanmasını ve aynı zamanda yöntemsel bilginin pratik değer kazanmasını amaçlar.

Çeviri eğitiminin bir diğer amacı ise, çevirmen adaylarına çeviri becerisi kazandırmaktır. Bu bağlamda çeviri edincinin eğitim süreci içerisinde kazanılıp kazanılmamasının yanısıra, çeviri bölümlerinin varlığını ya gerekelendirecek ya da gereksizleştirecek niteliktedir. Açıklamak gerekirse, “çeviri, sadece çeviri yapılarak mı öğrenilir yoksa çeviri bölümleri vasıtasıyla ortaya çıkan yaklaşımların çevirinin pratiğinde çevirmene ya da çevirmen adayına katkısı var mıdır?” sorusu merkezileşmektedir. Çeviri eğitiminden söz edildiğinde gerek alan dışı gerekse akademik çevrelerde bu eğitiminin temelde bir yabancı dil eğitimi olduğu yönünde yaygın bir kanı söz konusudur. Çeviri eğitiminin ön koşulları düşünüldüğünde yabancı dil edincinin çeviri eğitiminin asıl çıkış noktası olduğu kabul edilebilir bir gerçeklik olarak görünmektedir, ancak çeviri eğitimi ile yabancı dil eğitimi arasında bir ayrıma gitmek çeviri bölümlerinin temel hedef ve amaçları açısından önem taşımaktadır.

Çeviri eğitiminin asıl hedefi çeviri edincinin, “*yükselen bir yabancı dil ve anadil edinciyle birlikte otomatik ve organik olarak geliştiğini söylemek olanaklı değildir*” (Hönig 1992b, s. 68). Amman’a göre (2008, s. 22) çeviri eğitimi programları kapsamında öğretilmeyen diller öğretilse bile, yabancı dil edincini geliştirmeye dönük dersler, öğrencilerin ileride üstlenecekleri çeviri mesleğine göre yönlendirilmelidir. Çünkü çeviri eğitimi, dil eğitimi değildir. Yabancı dil bilgisinin yanı sıra kültür bilgisinin de çeviri eğitiminin önemli temel ilkelerinden birini oluşturduğunu ifade eden Atayman (1997, s. 20) ise çeviri bölümlerinin kültür edinci kazandırmaktaki rolü ve işlevi üzerinde önemle durur. Atayman, bu düşüncesini “kültürel birikimin ne olduğunu ve çeviriler için gerekliliğini göstermek” biçiminde açıklamaktadır.

Öte yandan çeviri eğitiminde kuramsal bilginin gerekliliğini ortaya koyan Amman (2008, s. 28), “kuramların” çevirmen adaylarına yaptıkları etkinliklerle ilgili kendilerini ve eylemlerini gerekelendirme olanağı verdiğini ifade eder. Elbette çeviri kuramlarından edime dönük olarak uygulamalı-yöntemsel bir beklenti yersizdir. Diğer

tarafından çeviri bölümlerinin varlık nedenini de, sadece olası kuramsal yaklaşımlarla ilintilendirmek de yanıltıcı olacaktır.

Çeviri eğitiminin hedef ve temel ilkeleri açısından yukarıda anılan bu görüşler, çeviri eğitimi veren kurumların eğitim-öğretim izlencelerinin neleri içermesi gerektiği konusunda bize fikir vermektedir. Çeviri eğitimi alan öğrencilerin mesleki anlamda bilgi ve beceri düzeyleri, bir ön koşul olan yabancı dil edincinin yanı sıra, kültür edinci ve kuram bilgisi ile desteklenmelidir. Ancak çeviri bölümlerinin eğitim-öğretim izlencelerinde nesnel ve kurumsal bir çeviri eğitiminin gereklilikleri olarak ortaya çıkan bu öğelere öğretim biliminin temel ölçütleri çerçevesinde yer verilmesi beklenir.

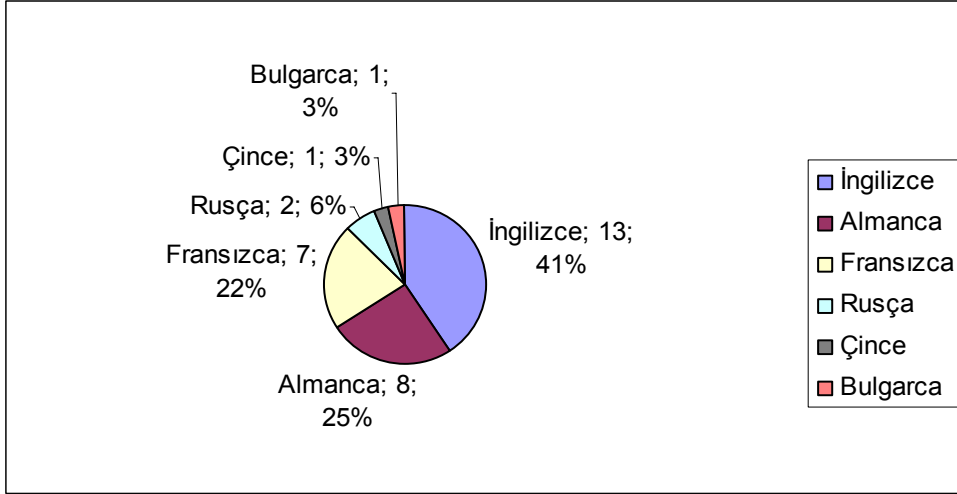
Aşağıda Türkiye’de akademik çeviri eğitimi veren bölümler, yukarıda sözü edilen çeviri eğitiminin temel hedef ve amaçları açısından incelenecek, öngörülen hedef ve temel ilkelerin uygulanan eğitim-öğretim izlenceleriyle ne kadar gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği eleştirel bir bakışla tartışılacak ve yeni öneriler geliştirilecektir.

Eğitim-Öğretim İzlenceleri

Bugün Türkiye’deki üniversitelerde değişik adlar altında kurumsal çeviri eğitimi veren 20 bölüm⁴ bulunmaktadır. Bu bölümlerde çeşitli dillere dönük olarak çeşitli fakülte ve yüksek okullarda bulunan 35 farklı lisans programı uygulanmaktadır.

Çeviri bölümleri içerisindeki programlara “diller” açısından bakıldığında bu lisans programları üniversite yapılanma içinde, kimi zaman “Mütercim-Tercümanlık” kimi zaman da “Çeviribilim” ya da “Çeviri” şeklinde adlandırılmıştır. Bunlar içerisinde İngilizce programlarının ağırlığı göze çarpmaktadır. Bunu Almanca ve Fransızca mütercim-tercümanlık programları izlemektedir. Ardından Rusça, Çince mütercim-tercümanlık programları gelmektedir. Toplam 35 çeviri programının 13’ü İngilizce, 8’i Almanca, 7’si Fransızca, 2’si Rusça, 1’ü Çince, 1’i Bulgarca dillerinde eğitim-öğretim sürdüren programlardır. Sözü edilen bütün programlar, örneği İngilizce-Türkçe, Fransızca-Türkçe, Almanca-Türkçe gibi bir dil çifti bağlamında eğitim öğretimi sürdürmektedirler. Ancak bu programlar içerisinde örneğin “Türkçe-Almanca-İngilizce”, “İngilizce-Fransızca-Türkçe” gibi birden fazla dile yönelik olarak 3 lisans programı eğitim öğretim yapmaktadır. Bu dağılım, aşağıdaki şekillerde görselleştirilmiştir.

Türkiye de toplam 20 üniversitenin çeviri bölümünde 35 ayrı eğitim-öğretim programı izlenmektedir. Türkiye’deki çeviri programlarının dil yönelimlerine yüzdeleri açısından bakıldığında, İngilizce çeviri programlarının oranı %41, Almanca programlarının oranı %25, Fransızca programlarının oranı %22, Rusça programlarının oranı %6, Çince ve Bulgarca programlarının oranı birbirine eşit; diyesi %3 olarak ortaya çıkmaktadır.

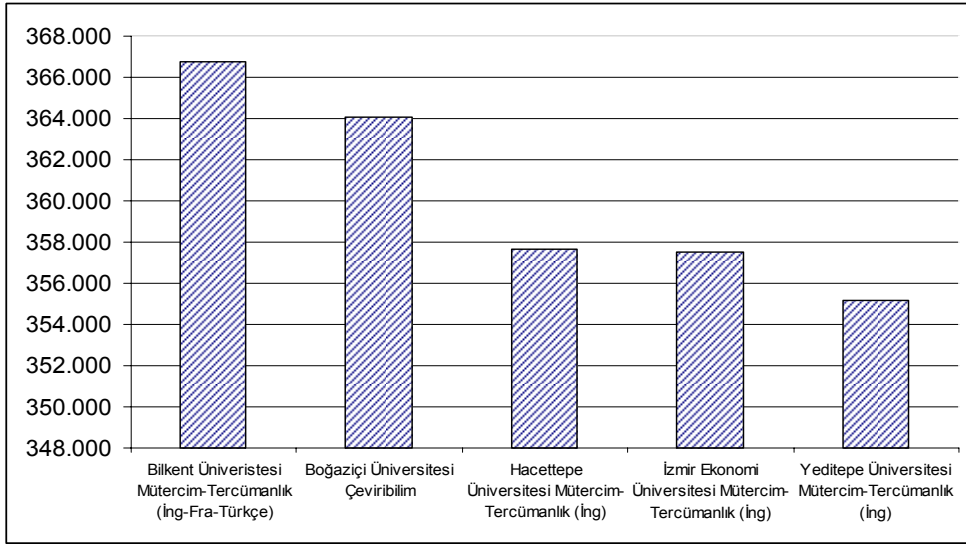
Şekil 1 – Çeviri lisans programları.

Kaynak: 2008 ÖSYS Tercih Kılavuzu.

Yukarıdaki şekilde dağılımları ve yüzdeleri gösterilen lisans programları 2008 ÖSYS Kılavuzu'nda⁵ yer alan taban puanlar esas alındığında tercih edilen ilk beş sırayı Bilkent Üniversitesi Uygulamalı Yabancı Diller Yüksek Okulu Mütercim-Tercümanlık (İng-Fra-Türkçe) (366.742) burslu programı, Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çeviribilim programı (364.080), Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık (İng) programı (357.670), İzmir Ekonomi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık (İng) burslu programı (357.518) ve Yeditepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Mütercim-Tercümanlık (İng) burslu programı (355.177) oluşturmaktadır.⁶ Ancak burada dikkati çeken bir diğer nokta ise öğrencilerin ilk sıralarda tercih ettiği bölümlerin birden çok dilde eğitim-öğretimi sürdüren programlar olmalarıdır.

Bir başka deyişle 2008 yılında öğrenci alan toplam 35 çeviri lisans programı içerisinde programlara yerleştirme verileri taban puanlar açısından ele alındığında; öğrencilerin yönelimleri, şekilde gösterilen programlarda yoğunlaşmıştır. Tercih sıralamasına göre en yüksek puanla alan bölümleri gösteren tercih verileri, yıldan yıla değişmektedir.

Taban puan sıralamalarında hangi lisans programının hangi dilden öğrenci kabul ettiği, öğrencilerin hangi amaç ve eğilimlerle bu bölümleri tercih ettiği konusu ayrı bir çalışma gerektirdiğinden bu çalışmada göz önünde bulundurulmamıştır.

Şekil 2- Tercih Edilen İlk Beş Program (2008)

Çeviri eğitiminde öğrenme alanları

Türkiye’de üniversite düzeyinde akademik çeviri eğitimi veren bölümlerin eğitim-öğretim programları incelendiğinde amaçladıkları hedeflerin iki temel konuda yoğunlaştığı görülmektedir.

1. Kuramsal ve uygulamalı çalışmalar ışığında öz ve yabancı kültür konusunda bilgili, çeviri alanında kuramsal ve eleştirel bilince sahip çeşitli uzmanlık alanlarına hakim sözlü ve yazılı düzeyde çeviri yapabilecek mütercimler ve tercümanlar yetiştirmek
2. Ana dil ve yabancı dil bilincini geliştirerek geniş ufuklu ve çok dilli bir eğitim vermek, çeviri olgusunun karmaşık doğasına ışık tutabilecek bilimsel çalışmalar yapmak, çeviri olgusu konusunda bilinç kazandırmak⁷

Amaçlanan bu hedeflerden birincisinin akademik yapılanma içerisindeki yeri, daha çok öne çıkmakta ve bu hedef, meslek edindirme biçiminde yorumlanmaktadır. Oysa üniversiter eğitim anlayışının temeli, meslek edindirme amacının yanında, daha çok bilgi üretme; bilimsel araştırma yapma, yeni bilim dallarına ilişkin yeni düşünceler geliştirmeye dayanır. Ancak, akademik eğitim çerçevesinde ortaya konan bu öncelikli hedef, Türkiye’de çeviri eğitimi veren kurumlarda ikincil hedef olarak kendini göstermektedir. Bu durum ise, uygulamadaki akademik çeviri eğitiminin daha çok meslek edindirme eğilimiyle ele alındığının bir göstergesidir. Kurultay ise, (Kurultay

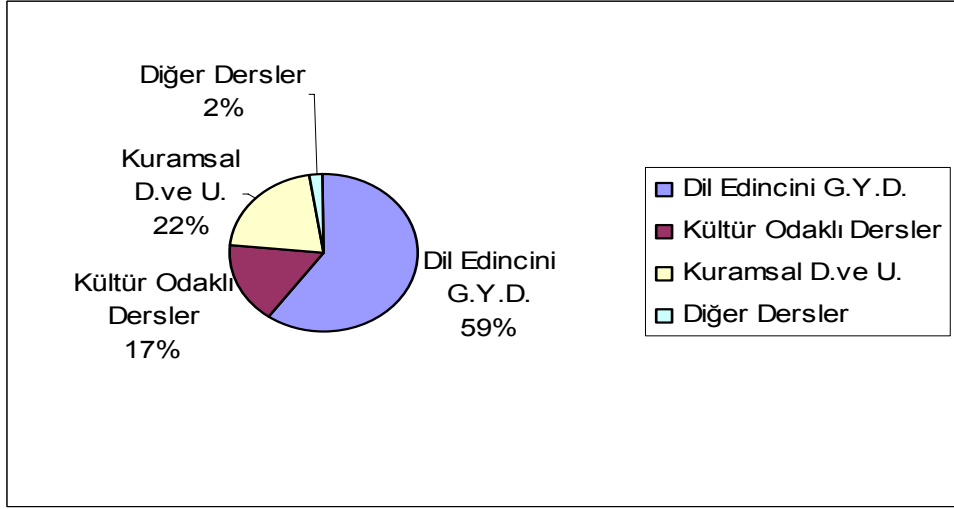
1997, s. 25); bu amaç her ne kadar doğal ve anlaşılır olsa bunun ne anlama geldiğinin açık seçik olmadığını savlamaktadır. Oysa çeviri eğitimi özünde akademik bir eğitimidir. Aslında bu yeni bir düşünce de değildir. Höniğ (1992), kendisine çeviri eğitiminin bir meslek eğitimi olup olmadığı sorusunu şöyle yanıtlar: “*Kesinlikle hayır! Bu eğitim diğer bilim dallarındaki gibi akademik bir eğitimidir. Çünkü meslek eğitimi ötesinde öğrencilerin toplum, dil ve düşünce arasındaki temel bağları görmelerini, fikri edinmelerini sağlıyor*” (Höniğ 1992, s. 33). Bu anlayış temelinde çeviri bölümlerinin hedefledikleri amaca ulaşabilmeleri için, yürütülen izlencelerin ve ders içeriklerinin belirledikleri amaca hizmet etmesi beklenir. Bir yandan hedeflenen amaçlara ulaşılabilirlik, öte yandan genel çeviri eğitiminin profili ve niteliği, ancak ders izlencelerinin incelenmesiyle açıklanabilir.

Burada çeviri eğitimi veren 17 üniversitenin⁸ ilgili bölümlerinin ders izlenceleri karşılaştırmalı olarak incelemeye alınmıştır. Karşılaştırmaya esas alınan ölçüt ise, yukarıda sözünü ettiğimiz çeviri eğitiminin 3 temel bileşeni olan “yabancı dil edinci”, “kültür edinci”, “kuramsal bilgi ve uygulama”dır. Bu anlamda her bir bölümün uyguladığı ders izlenceleri, içeriksel açıdan değerlendirilmiş ve farklı adlar altında olsa da içeriksel bütünlük sağlayan dersler, ilgili kategoriler altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada dil edinci geliştirmeye yönelik dersler bir grupta, kültür edinci kazandırmaya yönelik dersler ikinci grupta, kuramsal ve uygulamalı dersler üçüncü grupta toplanmıştır. Bu 3 kategori çerçevesinde, dil edincini geliştirmeye yönelik dersler, kültür ağırlıklı dersler, kuramsal ve uygulamalı dersler ile bu kategorilerin dışında değerlendirilebilecek diğer derslerin eğitim-öğretim programlarındaki yerine ve ağırlığına bakılmıştır. Seçmeli dersler ile ortak zorunlu dersler, değerlendirme dışı bırakılmıştır.

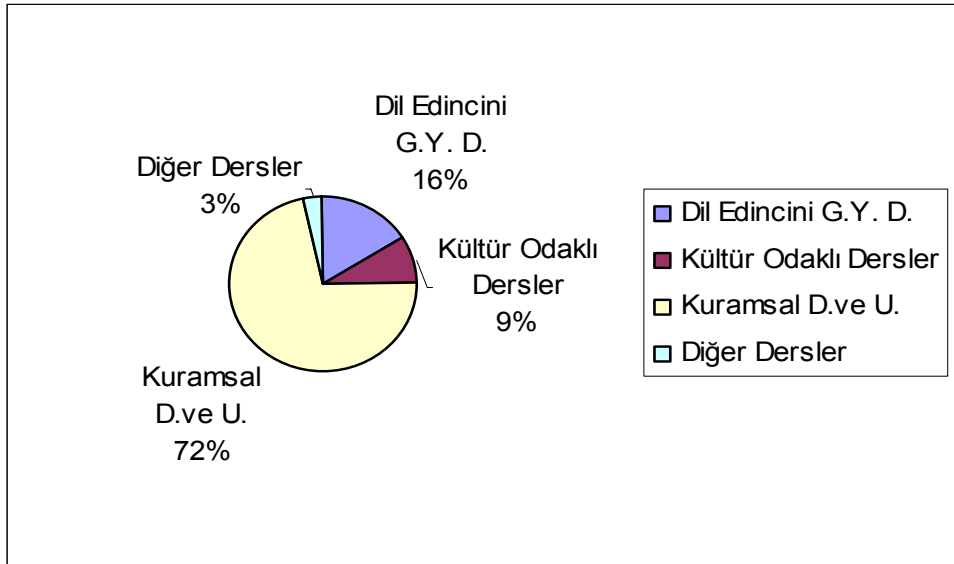
Çeviri eğitimi veren bölümlerin eğitim-öğretim izlenceleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde “dil edincini geliştirmeye yönelik derslerin” özellikle 1. ve 2. yılda önemli bir yer tuttuğu; 3. ve 4. yıllarda ise bunun yerini “kuramsal dersler ve uygulamalar”ın aldığı görülmektedir. “Kültür odaklı dersler”in ise 2. yıldan itibaren eşit dağılıma yakın olduğu bulgulanmıştır. Bu dağılım, aşağıdaki şekillerde istatistiksel olarak ayrı ayrı görselleştirilmektedir. Şekillerde kullanılan “Dil Edincini G. Y. D.” kısaltması, dil edincini geliştirmeye yönelik dersleri, “Kuramsal D. ve U.” kısaltması ise, kuramsal dersler ve uygulamaları ifade etmektedir.

Şekil 3’te görüldüğü üzere eğitim-öğretim izlencelerinde yer alan dil edincini geliştirmeye yönelik derslerin 1. ve 2. yarıyılıda toplam dersler içerisinde % 59 oranıyla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Kuramsal ve uygulamalı dersler ise % 2 oranında, kültür odaklı dersler ise % 17 oranındadır. Bu veriler, dil edincini geliştirmenin temel ereği olan çeviri edincini kazandırmanın çeviri eğitimi içerisinde öncelikli bir yeri olduğunu göstermektedir. Çeviri bölümlerinin 8 yarıyıllık izlenceleri incelendiğinde çeviri eğitimine ilişkin izlencelerin, öncelikli olarak dil edincinin kazandırılması üzerine kurulduğunu, sonraki aşamalarda ise kuramsal dersler ve uygulamaların, kısmen de olsa kültür edincinin, dil edincine; dolayısıyla dil eğitimine eklemeliğini

ortaya koymaktadır. Aynı zamanda izlencelerdeki bu durum “öncelikle dil edinci kazanılmadan çeviri edinci kazandırılmaz yargısı”nı gerekçelendirir biçimde yorumlanabilir.

Şekil 3: Derslerin 1. ve 2. Yıl'a Göre Dağılımı

Şekil 4: Derslerin 3. ve 4. Yıl'a Göre Dağılımı

Şekil 4'teki dağılımın 3. ve 4. yılda kuramsal ve uygulamalı dersler lehine değiştiği görülmektedir. Dil edinci üzerine kurulan kuramsal bilgi ve yönetsel bilgiler, 3. ve 4. yılda kuramsal dersler ve uygulamalara ilişkin derslerin artması sonucunu ortaya çıkmaktadır. Buna karşın dil edincini geliştirmeye yönelik dersler, %16 oranında yer almaktadır. Dil edinçleri geliştiği öngörülen adaylar, 3. ve 4. yılda çeviri edincinin bir boyutu olan kuramsal bilgi ve çeviri uygulamaları ile desteklenmektedirler. Kültür odaklı derslerin ise 1. ve 2. yıla göre ağırlığını yitirerek 3. ve 4. yılda %9 oranına gerilediği görülmektedir.

Örneklem olarak 17 çeviri bölümündeki programların 8 yarıyıllık ders izlencelerinin mercek altına alındığı istatistik çalışmada toplam derslerin 8 yarıyıllık izlencelerdeki dağılımına baktığımızda dil edincini geliştirmeye yönelik derslerin %39 oranında, kuramsal dersler ve uygulamaların %45 oranında, kültür odaklı derslerin %13 oranında yer bulduğu görülmektedir. Bu araştırma, Türkiye'de akademik çeviri eğitimi veren kurumların izlencelerine dönük bir saptama yapmak için yapılmıştır. Bu verilerden hareketle eleştirel bir bakış açısını ortaya koymak; eksiklikler ve sorunlar bağlamında yeni program geliştirme önerileri getirmek, başka çalışmaların konusu olacaktır.

Türkiye'deki çeviri bölümlerinde uygulanan izlencelerde bulgularan ağırlık noktalarının yorumlanması izlencelerin (1) dil edinci geliştirmeye, (2) kültür edinci geliştirmeye ve (3) çevirmenlik becerileri kazandırmaya ne kadar yönelik olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın bir açıdan da bu soruya yanıt verme amacına yönelik olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Ancak uygulanan bu programların pratikte ne derece başarılı olup olmadığını yapılacak görgül araştırmalar ortaya koyacaktır.

Çeviri Edinci ve Kazanımlar

Çeviri eğitiminin temel amacı, yukarıda açıklandığı gibi öncelikli olarak mesleki alanda çevirmenliği öğretmektir. Bu anlamda çevirmen adaylarının edinmesi gereken en temel becerilerin başında çeviri edinci gelmektedir. Çeviri edinci Eruz'un da belirttiği gibi bir üst edinçtir (Eruz 2003, s. 72). Çeviri edinci, yukarıda sözünü ettiğimiz üç temel ilkeyi kapsayan dil, kültür, kuram bilgisi yanında çeviri sürecinde uygulanması gereken yöntem bilgisi kazanmayı da kapsar. Çeviri eğitimi bu yönüyle içerisinde çok sayıda bileşeni barındıran bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Çeviri eğitiminin ön koşulu her iki dile egemen olmak ve her iki dilin yapısal ve kullanımsal özelliklerini bilmektir. Bu nedenle öğrencilerin dil ve kültür yetilerini geliştirecek, birbiri içine geçmiş ve birbirini tamamlayıcı nitelikte uygulamalı çalışmalara çeviri etkinliğinde yer verilmelidir. Bu çalışmalar öğrencilerin daha çok her iki dilin hem dilbilgisi hem de kültürel değerlerine duyarlılık kazanmasına yönelik olmalıdır. Bu

anlamda çeviri edinci, kültür ve dil edincinin yanında kuramsal ve yöntemsel bilginin kazanılmasıyla elde edilir.

Çeviri eğitimi alan öğrencilerin ya da çevirmen adaylarının çeviri edinci kazanmaları, her şeyden önce parçadan bütüne ya da bütünden parçalara gitme bilincine ve bunların somut durumlarda belli bir bağlam ve örgü içerisinde anlam kazandığının farkındalığına varabilmeleriyle mümkündür. Bu aynı zamanda adaylara çeviri sorunlarına sorgulayıcı ve panoromik bir üst bakışla yaklaşabilme olanağı sağlayacaktır. Bu noktada kültürel bütünsel bir bakış, çeviri becerisin ayrılmaz parçalarından biridir. Zira “*çeviri birçok katmanın aynı anda saydamlaştırılarak kaynak metnin erek kültür için (yeniden) üretildiği karmaşık bir süreç içinde gerçekleşen bir eylem türüdür.*” (Eruz 2003, s. 72) Diğer taraftan kültür edinci, “kişinin kendi üyesi olduğu kültürden ve içinde bulunduğu durumdan soyutlama, yabancı kültürü izleme, bunları yaparken de gözlemlerini oluşturduğu varsayımları belli bir (iletişimsel) durumda hedefi ve kültürü uygulama becerisi” olarak adlandırılır (Amman 2008, s. 73). Bu anlayış çerçevesinde artık çevirmenlerden çalışmalarında kültür boyutunu dikkate almaları beklenmektedir. Çünkü farklı kültürler arasında hedeflenen iletişimin gerçekleşip gerçekleşmemesi ve nasıl gerçekleştiği, çevirmenlerin kültür konusundaki yetkinliğine ve edincine bağlı bir durumdur (Amman 2008, s. 73).

Çeviri eğitimindeki 3 temel ilkedden biri olan kuramsal bilgiler ve uygulamalar çeviri edinci geliştirmede gözetilmesi gereken diğer önemli boyutu oluşturmaktadır. Çevirmen adaylarının çeviri olgusuna ilişkin çeşitli olgu türleri ve gerçekliklere bütünsel bakabilmelerinin ve çeviri bütünü sorgulayıcı ve şüpheli bir tutumla ele alabilmelerinin koşulu, “çeviri”nin çok yönlü ve çok boyutlu bir olgular bütünü olduğuna ilişkin bir bilince sahip olmalarıdır. Söz konusu bu bilinç, çeviri bilinci biçiminde nitelendirilse de, bunun daha kabul edilebilir ya da olumsuz eleştirilere açık bir çeviriye götüren sonuçları olacağı; diyesi bu bilincin herhangi bir çeviri etkinliğinde ya da çeviri araştırmalarındaki uygulamalı çalışmalarda doğrudan görünür olması beklenmemelidir. Zira kuramsal bilgiler “hiçbir zaman uygulamacıları aynı ölçütleri kullanmaya zorlayan bağlayıcı yöntemsel kurallar bütünü değildir. Kuramsal ilkeler kural koyucu, uygulamacıları kısıtlayıcı, sınırlayıcı değil aksine onları geliştirici, yaratıcılıklarını özendirici, yönlendirici bilgilerdir” (Gündoğdu 2004, s. 98-99) Kuramsal bilgiler yalnızca, “uygulamalar sırasında deneyimlerle geliştirilen bazı yöntemler, metin çözümleme stratejileri, zor kararların alınmasında belirsizliklerle başa çıkmak için başvurulacak çözüm yolları” biçiminde değerlendirilmelidir (Gündoğdu 2004, s. 99).

Bu iki temel ilkenin yanında çeviri eğitiminde adaylara kazandırılması gereken diğer önemli bir nitelik de dil bilincidir. Çeviri bir yönüyle metin oluşturma süreci olarak değerlendirilirse dil bilinci bu durumda metin edincinin kazanılmasını da gerekli kılar. Amman (2008, s. 78). metin edincini, “kişinin hem yabancı bir kültürde hem de kendi öz kültüründe metinleri alımlaması ve metin üretimiyle ilgili becerisi” olarak tanımlar. Amman’a (2008, s. 78) göre bir metni anlamak, okuma alışkanlıklarımıza ve

okuma stratejilerimize bağlıdır. Bir metni nasıl ve hangi yoldan anladığımız ve onu nasıl anlamlandırdığımız çeviri becerisinin edinilmesi açısından üzerinde önemle durulması gereken noktalardan biridir. Metni anlama ve anlamlandırma sürecinin sonunda erek kültür dizgesi içerisinde oluşturulacak metin, “bir şeyi nasıl ifade edeceğimizle ilgili”dir. Bu noktada “bu metinle ne elde etmek istiyorum ve metni kimin için hangi durumda üretiyorum?” gibi sorular öne çıkmaktadır (Amman 2008, s. 78). Metin edincinin kazanılması çevirmen adaylarının bu sorulara vereceği yanıtlarda saklıdır.

Genel çeviri eğitimindeki bu temel etmenlerin yansıması, bir yandan çeviri etkinliğinde kendini gösterirken diğer yandan da aynı bileşkeyi, çeviri olgusunu araştırmayı hedefleyen “çeviribilim”in “dilbilim, metindilbilim, edimdilbilim, kültürbilim” gibi komşu disiplinlerle kurduğu ilişki ile açıklamak mümkün olabilir. Kuramsal bir üst bakışla çeviribilim her ne kadar çeşitli komşu disiplinlerle dolaylı ilişki kurmuş ya da kuruyor olsa da çeviri edimi uzmanlık gerektiren bilişsel bir etkinliktir. Çeviri edinci kazandırmak, somut çeviri durumlarında bir uygulama olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç

Çeviri edincini geliştirmek amacıyla hazırlanacak çeviri eğitimi lisans izlencelerinin yukarıda sözü edilen üç temel sacayağını kapsayacak ve birbirini tamamlayacak nitelikte olmasına özen gösterilmelidir. Bu temelde hazırlanan izlenceler, öğrencilerde yalnızca dil ve kültür edincinin gelişmesini değil aynı zamanda bilimselleşme sürecindeki çeviri araştırmalarında ortaya çıkan sorunlara onların belli bir bilinçle yaklaşmasını da sağlayacaktır. Kompleks bir olgu olan “çeviri”nin gerek kuramsal gerekse uygulamalı biçimde ve bütünlük olarak didaktize edilmesi, çeşitli bilgi alanlarının bir arada olmasını gerekli kılmaktadır. Çeviri eğitiminin yukarıda andığımız boyutlarını göz önünde bulunduran bir izlençe geliştirimiyle bir taraftan kültür ve dil edinci gelişirken diğer taraftan çeviri edincini tamamlayan kuramsal bilginin de elde edilmesi sağlanmış olacaktır. Ancak Türkiye’deki çeviri bölümlerinin yürürlükteki 8 yarıyıllık izlenceleri, her ne kadar çeviri edinci kazandırmaya yönelik bu üç bileşeni içeriyor olsa da bütün bunların çeviri derslerinde ne kadar esasen uygulanıp uygulanmadığı ve hangi oranda uygulandığı, ayrı bir araştırma konusu olabilir. Çeviri eğitimi programları bir bütün olarak değerlendirilirse, kültür bilincini geliştirmeye yönelik derslerin oranının dil edinci ve kuram bilgisi kazandırmaya yönelik derslere oranla her yarıyılıda daha az yer aldığı (toplam %11) görülmektedir. Kültür bilgisinin aynı zamanda erek dilde metin oluşturma sürecine katkısı ve etkisi göz önünde bulundurulursa, sözü edilen kültür derslerinin toplam eğitim-öğretim programındaki oranının yeterli olmadığı söylenebilir. Ancak kültür bilgisinin salt eğitim-öğretim programı çerçevesinde edinilemeyeceği de açıktır. Kültürel derslerin oranının arttırılması, öğrencilerin hem kendi hem de yabancı dilde okuyacakları bir metni

anlama ve alımlamalarında ve metin oluşturmalarında beceri kazanmalarını sağlayacaktır. Bu nedenle eğitim-öğretim izlencelerinin bu açıdan yeniden gözden geçirilmesi ve güncellenmesi, öğrencilere çeviri becerisi kazandırmak açısından yerinde olacaktır. Çeviri eğitiminin isterleri olarak dile getirilen dil ve kültür edinci kazanmış, kuramsal bilgiye sahip; çeviri sorunlarını bütünsel bir bakış açısıyla değerlendirip irdeleyebilen öğrenciler, farklı amaçlara uygun çeviri yapabilecek, yapılmış çevirileri eleştirerek düzeltme önerilerinde bulunabilecek çevirmenler olacaktır.

Kaynakça

- Akbulut, A.N. (1995). Çeviri eğitiminde öğrenciye çeviri edinci kazandırma: çevirmen kararları ve dayanakları. I.B. Öner (Yay. Haz.), *Çeviribilim 1. Çeviri eğitiminde özgün metni yorumlama, çeviri metni oluşturma sürecine yönelik yöntem önerileri* içinde (ss. 13-24). Bursa.
- Amman, M. ve Vermeer, H. J (1990). *Entwurf eines curriculums für einen studiengang translatologie und translatorik*. Heidelberg.
- Amman, M. (2008). Akademik çeviri eğitimine giriş. (Çev. D. Ekeman) İstanbul: Multilingual.
- Atayman, V. (1997). Kültür politikaları açısından çeviri eğitimi ya da çeviri eğitiminde kültürel birikim sorunu. Kurultay T. ve Birkandan, İ. (Derl.), *Forum: Türkiye’de çeviri eğitimi. nereden nereye?* içinde (ss. 13-22). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Ergun, E. ve Kurultay, T. (1992): Türkiye’de çeviri eğitimi üzerine Veysel Atayman, Işın Bengi, Tahsin Yücel’le söyleşi. *Metis Çeviri*, 19, 12-21.
- Ehnert, R. ve Schleyer, W. (1987). Übersetzen im Fremdsprachenunterricht. *Beiträge zur übersetzungswissenschaft—annäherungen an eine übersetzungsdidaktik* içinde (ss. 9-23). (=Materialien Deutsch als Fremdsprache 26). Regensburg.
- Eruz, S. (2003). *Çeviriden çeviribilime*. İstanbul: Multilingual.
- Grotjahn R. ve Klewinghaus U. (1975). *Zum stellenwert der übersetzung im fremdsprachenunterricht. Eine pilotstudie*. Bochum: Ruhr Universität / Heidelberg: Groos.
- Gündoğdu, M. (2004). Çeviribilimde kuram-uygulama ilişkisi. 4. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri içinde, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı. 17-19 Haziran 2004. Çanakkale
- Hönig H. ve Kussmaul P. (1982). *Strategie der Übersetzung. Ein lehr- und arbeitsbuch*. Tübingen.
- Hönig, Hans G. (1988). Übersetzen lernt man nicht durch Übersetzen. Ein Plädoyer für eine Propädeutik des Übersetzens, *FLul (Fremdsprachen lehren und lernen)* içinde (ss. 154-167).
- Hönig, H. (1992). Almanya’da çeviri eğitimi uygulamaları ve çeviri öğretiminin yöntem sorunları üzerine Hans G. Hönig ile söyleşi, (Çev. A. Özalp), *Metis Çeviri*, 19, 30-36.
- Hönig, H. (1992b). Çeviri, çeviri yapılarak öğrenilmez. çeviride bir ön eğitimin gerekliliğini savunma. (Çev. T. Kurultay). *Metis Çeviri*, 19, 65-76.
- Königs, F. (1994). Psycholinguistische und didaktische aspekte der übersetzerausbildung: neun thesen zur reflexion (und zur provokation). Breitung, Horst/Goethe-Institut / Sprachen- und Dolmetscher Institut München (Yay.), Dolmetscher- und Übersetzerausbildung. Materialien eines

- Internationalen Produktionsseminars 17-21.12.1993 içinde (ss. 116-136.) München: Goethe Institut.
- Kurultay, T. (1995). Çevirmen çevireceği metni nasıl okursa okumuş olur? Ya da çeviri sürecinde bir ön aşama olarak ‘çeviri amaçlı metin çözümlenmesi’ var mıdır? Öner, I.B. (Yay. Haz.), *Çeviribilim 1. Çeviri eğitiminde özgün metni yorumlama, çeviri metni oluşturma sürecine yönelik yöntem önerileri* içinde (ss. 111-124.). Bursa: TÖMER.
- Kurultay T. ve Birkandan İ. (1997). *Türkiye’de Çeviri Eğitimi. Nereden Nereye.* İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Öztürk, A.O. (1997). Çeviri derslerinin sorunları. 6. Germanistik Sempozyumu. Açılımlar, Olanaklar ve Erekler. Mersin Üniversitesi, Mersin 27 – 28 Ekim 1997 içinde (ss. 380). 6. Germanistik Sempozyumu. Mersin.
- Wilss, W. (1992). *Übersetzungsfertigkeit. Annäherungen an einen komplexen übersetzungspraktischen Begriff.* Tübingen.

Notlar

- ¹ Bkz. <ftp://dokuman.osym.gov.tr/2008/2008_OSYS_TERICIH_KILAVUZU/6_tablo4.pdf>.
- ² Bkz. <ftp://dokuman.osym.gov.tr/2008/2008_OSYS_TERICIH_KILAVUZU/6_tablo4.pdf>.
- ³ Kuruluşu yine 2000 sonrasına gerçekleşen ancak öğrenci alımına kapalı çeviri bölümleri, bu çalışmaya dahil edilmemiştir. Henüz öğrenci almayan bölümlerle birlikte çeviri bölümlerinin sayısı 20’yi aşmaktadır.
- ⁴ Çeviri bölümleri, üniversitelerde “mütercim-tercümanlık”, “çeviribilim” ve “çeviri” bölümü olarak 3 değişik biçimde adlandırılmaktadır. Çeviri bölümleri bulunan üniversiteler: Kırıkkale Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Okan Üniversitesi, Atılım Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Beykent Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Haliç Üniversitesi, Çankaya Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul Arel Üniversitesi ve Yaşar Üniversitesi
- ⁵ Bkz. <ftp://dokuman.osym.gov.tr/2008/2008_OSYS_TERICIH_KILAVUZU/6_tablo4.pdf>.
- ⁶ 2009 Ösys’ye göre oluşan güncel taban puanlar için bkz. <<http://osyspuanlari.osym.gov.tr/tablo4.aspx>>.
- ⁷ Bkz. örneğin <http://www.transint.boun.edu.tr/>, <http://www.mersin.edu.tr/bolumler.php?fid=3&id=11>; <<http://www.okan.edu.tr/tr/okan.php?s=sayfa&no=193>>; <<http://www.mtb.hacettepe.edu.tr/pmwiki.php?n=Tr.Sunu%fe>>; <<http://ydyo.trakya.edu.tr/Hedeflerter.html>>; <http://www.istanbul.edu.tr/edebiyat/bolum_sayfasi/ceviribilim_bolumu.htm>; <<http://www.deu.edu.tr/DEUWeb/Icerik/Icerik.php?KOD=5972>>; <<http://dti.ieu.edu.tr/index.php/hakkinda/>>.
- ⁸ Bu üniversiteler, Boğaziçi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi (Alm), İzmir Ekonomi Üniversitesi (İng.), Yeditepe Üniversitesi (İng), İstanbul Üniversitesi (Alm), Marmara Üniversitesi (Alm), Okan Üniversitesi (Çince), Çankaya Üniversitesi (İng), Beykent Üniversitesi (Rusça), Haliç Üniversitesi (İng), Trakya Üniversitesi (Alm), Atılım Üniversitesi (İng), Sakarya Üniversitesi (Alm), Kırıkkale Üniversitesi (Fra), Yıldız Teknik Üniversitesi (Fra), Bilkent Üniversitesi (İng-Fra-Türkçe) ve Mersin Üniversitesi (Alm)” olmak üzere 17 çeviri programının 8 yarıyıllık programlarındaki 1. ve 2. yıl derslerini kapsamaktadır. Aşağıda verilen sonuç 17 üniversitede bulunan çeviri bölümünün bir programının 1. ve 2. yıl ders programının değerlendirilmesinden ortaya çıkmıştır.